

TörténetTér Egyesület

Komplex Meseterápiás képzés

NEURODIVERZITÁSRÓL RÖVIDEN

jegyzet

Kidolgozta: Dr. Sztanó Flóra és Holcsik Erzsébet

Ez a jegyzet kizárólag a képzés résztvevői számára készült, oktatási segédanyagként. A dokumentum tartalma szerzői jogvédelem alatt áll. Másolása, sokszorosítása, terjesztése, illetve harmadik félnek történő tovább küldése a készítő előzetes írásbeli engedélye nélkül tilos.

Miért beszélünk a neurodiverzitásról egy meseterápiás képzésen?

A neurodiverzitás az emberi idegrendszeri működés sokféleségét jelenti, egy ernyőfogalom, amely magában foglalja az atipikus neurológiai fejlődést és működést, mint például az autizmus, ADHD (figyelemhiányos hiperaktivitás-zavar), diszlexia, diszkalkulia, diszpraxia és a tik/Tourette-szindróma.

Az autizmus előfordulási gyakorisága nagyjából 1-2%, az ADHD 3-7% közötti, így mesecsoporton is biztosan lesz neurodivergens gyerek és felnőtt.

Fontosnak tartjuk a megfelelő szemlélet kialakítását, az eltérő idegrendszeri háttér alapszintű megértését. Csak ennek tükrében lehet megfelelő támogatást adni.

Mi a neurodiverzitás?

A neurodiverzitás legegyszerűbben megfogalmazva azt jelenti, hogy nincs két egyforma agy. A kifejezés eltérő idegrendszeri fejlődés és ebből adódóan eltérő működésre (információfeldolgozás, szabályozási rendszerek, memória, végrehajtó működés, érzelemszabályozás) utal, amely különbségeket a biológiai sokszínűséghez (biodiverzitáshoz) hasonlóan természetes változatoknak tekintünk.

Mit jelent az affirmatív szemlélet?

A neurodiverzitás nem jó vagy rossz. Nem betegség, nem kell gyógyítani. Nem fogyatékoság, nem zavar. Eltérő idegrendszeri fejlődés, amit neurotipikusként („normális”, „átlagos” – minden az, ami gyakoribb és megszokott, többségi idegrendszer) is fontos, hogy megismerjünk, és ezáltal jobban értsünk. Segítő szakemberként ma már megkerülhetetlen a korszerű neuroaffirmatív szemlélet, amellyel megfelelő módon tudjuk támogatni a neurodivergens klienseket. Ennek a támogatásnak része a szükségletek felismerése mellett az erősségekre való fókuszálás is.

Autizmus

Az idegrendszer sajátos működése, amely abból adódik, hogy másként dolgozza fel az információt az agy, és másként működnek bizonyos agyi területek, más az idegrendszeri behuzalozottság. Ebből adódóan a viselkedés, a készségek is máshogy fejlődnek. Több területen mutatkoznak meg eltérések, nincs olyan jellemző, viselkedés, ami egyértelműen igazolná vagy kizárná az autizmust! (Pl.: gyakori tévhit a szemkontaktus vagy az empátia hiánya). Az autizmus spektrum, a súlyos zavartól (ami akár tartós intézményi ellátást igényelhet) az enyhe tüneti megjelenésig (akik legtöbbször nem kerülnek diagnosztizálásra) rendkívül egyedi és változatos formában van jelen. A spektrumot azonban nem egy skálaként, hanem egy 3 dimenziós alakzatként képzelhetjük el, ami egy egyedi neurodivergens profilt jelent.

Érintett területek

- Szociális –kommunikációs készségek: Nem automatikus a másik szándékának, gondolatának kikövetkeztetése. Ha a másik szándékának megértése problémás, akkor a jövőbeli viselkedés következményének bejósolása sem működik, így nehéz figyelembe venni a másik személy koncepcióját.
- A társas helyzetek értése, értelmezése és a konvencionális kommunikáció megértése külön erőfeszítést, energiát igényel, ami egy idő után rendkívül kimerítő. Ilyenkor muszáj pihenni az agynak, a személy visszahúzódik, elvonul, nem kommunikál, kerüli a kontaktust, vagy elutasítóná válik.
- A bejövő információkat izolált részletenként dolgozza fel, nehezen szervezi komplex egészé, a részinformációknak a kontextustól függetlenül értelmezi. Jellemző a részletek megfigyelése, a gondolkodás szerteágóssága.
- A viselkedés szervezése-kivitelezése különböző mértékben rugalmatlan. A hirtelen és kiszámíthatatlan váltásokra, változásokra lassabban, nehezebben hangolódik rá az idegrendszer, ezért nehéz sok esetben a rugalmas váltás vagy alkalmazkodás egy váratlan helyzetben.
- Figyelmüket, helyzetértékelésüket kevésbé befolyásolja a szociális kontextus.

- Szenzoros érzékenység: az autizmussal élők sok esetben fokozottan érzékenyek zajokra, fényekre, tömegre, bizonyos ízekre, esetleg ruhák tapintására stb. Eltérő a test szenzoros (észlelői) bemenete, észlelése, az információ feldolgozása. Ez nem döntés kérdése, ez az idegrendszer működési jellemzője.

Tévhitek

- Empátia hiánya
- Humor hiánya
- Nincs igény a barátságra, párkapcsolatra
- Ha nem látszik, nincs is baj, nincs szükség támogatásra

Maszkolás

A legtöbb jó intellektusú autista sokszor nem kerül diagnosztizálásra, nem látszik autistának, maszkol. Ez azt jelenti, hogy megpróbálja másolni a környezetét, hogy ugyanolyannak látszódjék, mint a többiek, ill. igyekszik elnyomni sajátos, furcsának tűnő késztetéseit. Bizonyos helyzetekben ezt tekinthetjük jó alkalmazkodásnak is, de sajnos hosszú távon komoly, káros következményei vannak. Az idegrendszer kimerül, társuló betegségek jelennek meg: szorongás, depresszió, szomatikus betegségek, súlyos önértékelési zavar.

Előnyök? Igen

Ez a fajta gondolkodásmód részletfókuszált, alapos, analizáló, szokatlan összefüggéseket képes azonosítani („out of the box” - gondolkodás). Sokan képesek a hiperfókuszra, vagyis nagyon elmélyülten és koncentráltan tudnak belemerülni egy feladat, helyzet megoldásába. A képi gondolkodás sok esetben fejlettebb a neurotipikusokénál, és szokatlan vizuális megoldásokra sarkallja őket.

Mi látszódik?

- Részletező kommunikáció, precíz megfogalmazás fontossága – „Nem tudom mi van a másik fejében, ezért biztos, ami biztos pontosan körül írom.”
- Fragmentáltak, nehezen érthetőnek, kuszának tűnő elbeszélés – „Nem tudom, hogy mi van a másik fejében, nem tudom, hogy ami az én fejemben van, az az ő fejében nincs.”

- Egy-egy szó, mondat konkrét értelmezése, konkrét kijelentő direkt megfogalmazásmód.
- Információ-túláradás, preferált témák gyakori beszűrődése, monologizálásra való hajlam.
- A stressz, a túlterheltség megnehezíti a verbális kommunikációt.
- Olyan részleteket is észrevesz, amit más nem
- Szerteágazó gondolatokat fogalmaz meg mindenről, nehéz fókusz tartás
- Furcsa, szokatlan, helyzethez nem illő társas viselkedés, reakció: az autizmussal élő gyermek nem a másik cselekedeteire és magatartására reagál, hanem sokszor bizonyos fajta ingerekre
- Szenzoros érzékenység a lehető legváltozatosabb módon való megnyilvánulása
- Szokatlan repetitív mozgások az önnyugtatóra, feszültség szabályozására (pl.: pörgés, ringatózás, repkedő kézmozgás).

ASD specifikus támogatás – Biztonságra törekvés az elsődleges

- a verbális kommunikáció megfelelő stílusa (konkrét, specifikus, a kevesebb több elve, szükség esetén ismétlés)
- strukturáltság, előrejelzés, felkészítés
- vizuális támogatás
- saját belső gondolatainak narrálása, a másik viselkedésének, mögöttes tartalmainak (gondolatok és érzések) megmutatása
- szenzoros igények figyelembevétele
- stimming (az angol self-stimulatory behavior rövidítése, önszabályozó, ismétlődő mozgás, hangadás vagy viselkedés, amely segít az érzelmek kezelésében, a szenzoros feldolgozásban és a feszültségoldásban) keretben tartása
- túlterhelődő idegrendszer számára pihenés biztosítása

ADHD – A figyelem és az aktivitás zavara

Az ADHD idegrendszeri hátterét tekintve elsősorban a végrehajtó funkciókért felelős agyterületek mutatnak eltérő aktivitást, működést, egymással való összehangolást.

A végrehajtó funkciók (exekutív funkciók) az agy homloklebenyéhez (prefrontális kéreg) köthető kognitív folyamatok összessége, amelyek a célvezérelt viselkedést, a tervezést, a döntéshozatalt, a figyelem irányítását és az önszabályozást teszik lehetővé. Alapvetőek a tanulásban, a mindennapi feladatok megszervezésében és a viselkedés rugalmas alkalmazásában.

A végrehajtó funkciók elemei:

- *Tervezés és szervezés*: A feladatok elemzése, lépésekre bontása és a szükséges idő beosztása.
- *Munkamemória*: Információk fejben tartása és használata a feladatmegoldás közben.
- *Gátlás (inhibition)*: A nem megfelelő viselkedés, impulzusok vagy automatikus, de téves válaszok visszatartása
- *Kognitív flexibilitás (rugalmasság)*: Stratégiaváltás, ha a helyzet megkívánja, alkalmazkodás az új információkhoz.
- *Figyelem kontrollja*: A figyelem összpontosítása a lényeges ingerekre, figyelemelterelő tényezők kiszűrése.
- *Monitorozás*: A folyamat folyamatos ellenőrzése, a teljesítmény értékelése.

Az ADHD klinikai képére a komplexitás jellemző: az alaptünetek mellett megjelenhetnek részképesség eltérések, járulékos jellemzők és következményes jellemzők, melyek szintén a klinikai kép részét képezik.

Két neurotranszmitter játszik fontos szerepet: a dopamin és a noradrenalin, ezek csökkent szintje, ill. nem optimális szabályozottsága jellemző ADHD-ban. A dopamin a jutalmazásban, a motivációban, a fókusz tartásában játszik szerepet, míg a noradrenalin az éberségért, a figyelem fenntartásáért felelős.

Alaptünetek

Figyelemzavar - nem egyszerű "szórakozottság", hanem tartós figyelmi nehézség

- könnyen elkalandozik a figyelme (külső, belső ingerre)
- nehéz hosszabb ideig egy feladatra koncentrálni
- figyelmetlenségből eredő gyakori hibák

- nem fejezi be, amit elkezd
- nehézkes a szervezés és tervezés, átlátni a folyamatokat, priorizálni
- gyakran elveszít dolgokat (kulcs, telefon stb.)

Hiperaktivitás - nem csak "sok mozgás", hanem belső nyugtalanság is

- állandó mocorgás, fészkelődés, nehéz egy helyben megülni
- túl sok beszéd
- folyamatos aktivitás igénye

Impulzivitás - a gátlás és önkontroll nehézsége

- közbevág mások beszédébe
- nehéz kivárni a sorát
- hirtelen döntések, meggondolatlan cselekedetek
- érzelmi impulzivitás (gyors düh, frusztráció)
- türelmetlenség

Járolékos jellemzők:

- időérzék zavara ("idővakság")
- motiváció ingadozása
- hiperfókusz (nagyon erős belemerülés érdekes dolgokba)
- alvási problémák
- érzelmi hullámozás
- önmotiválási, önmonitorozási nehézség
- erős versenyszellem
- újdonságkeresés, ingeréhség
- szenzoros integrációs eltérés

Következményes jellemzők

- alacsony önértékelés a sorozatos kudarcok, az elégtelen viselkedés, teljesítés miatt (kezeletlen ADHD idővel komoly szorongásos és depresszív tünetképződést okozhat)
- kudarckerülés miatt tökéletességre való törekvés vagy halogatás, a feladat elutasítása
- alacsonyabb kritikaturés
- rutinok kialakítása – a szétszórtság miatt kialakult saját stratégia
- fokozott kockázat valamilyen szerhasználatra – kezeletlen ADHD

Tévhitek

- akaratgyengesség
- rossz nevelés
- táplálkozás okozza

Mi látszódik?

- Szabályok betartása nehéz, de a másikat figyelmezteti
- Egyéni munkánál elakad, nem tud önállóan dolgozni
- Hosszabb folyamatból kiszáll, gyorsan dolgozik, túl akar rajta lenni
- Elkalandozik, amikor a másik beszél
- Nem bírja a várakozást
- Nehezen tud együttműködni a társaival, piszkálódva kapcsolódik
- Hangadási kényszer: dudorászik, szavakat ismételve
- Babrál, mocorog, elfekszik, dülöngél
- Minden helyzetet unalmasnak titulál – ne dőlj be!

Támogató eszközök

- vizuális támogatás – figyelmi fókusz irányítása
- viselkedésfókusz - jutalom
- írásos keretek, szabályok – pontosan megfogalmazva
- rugalmasság – egyezkedés
- figyelmének felhívása több modalitáson keresztül: érintés, szemkontaktus
- fogalmazz röviden – instrukciók részekre bontása
- ingeréhség támogatása: bevonni a folyamatba valamilyen módon, plusz feladat adása
- cselekvéses „megtapasztaltatás”
- mozgáskényszer legalizálása
- önszabályozással lehet segíteni az ő szabályozottságát
- HUMOR!

Az autizmus és az ADHD gyakran átfed (pl.: mindkettőben markáns lehet a végrehajtó funkció zavar), és magas a komorbiditás is! (Az autisták becsült 40-60 %-a ADHD-s is.)

A meseterápia nem lehet elsőként választandó terápiás irány sem autizmus, sem ADHD esetén, ám fontos kiegészítő, támogató eszköz lehet az érintett gyermekek fejlődésében.

Autizmusban a mese egy vizuális támpont lehet, maga a foglalkozás menete, illetve a történet narratívájának rendje biztonságot teremthet a gyermek számára. Az érzelmek megjelenítése, tudatosítása, a közösségi élmény megtapasztalása hatékonyan támogatja az énefejlődést. A mese képi nyelve segítheti hétköznapi, emberi helyzetek megértését, ám fontos figyelembe venni az adott gyermek kontextus-értelmezési képességét.

ADHD-ban már több fejlődési lehetőséget teremt a meseterápia, a csoport rendje, kerete segíti a viselkedésszabályozást, az egymásra figyelés kialakítását. Az impulzuskontroll, érzelemszabályozás célzott mesékkel megtámogatható. Önértékelés erősítése, szorongás oldása, énhatékonyság növelése mindkét csoport számára fontos támogatási fókusz!

Néhány mese, ami célzottan segítheti az ADHD-s működés támogatását:

- Babszem Jankó – Benedek Elek
- A bátor Váj – A repülő hajó, Móra Kk - <https://terebess.hu/nepmese/repulo.pdf>
- A fiú három tudománya – A Szamárfülű kán, Kk -
https://pompasnapok.blog.hu/2019/08/29/a_fiu_harom_tudomanya
- Ötfegyver herceg és Ragacshaj TörténetTér Mesetár
- „kenyeres testvérek” típusú mesék - pl: A repülő hajó - A repülő hajó, Móra Kk -
<https://terebess.hu/nepmese/repulo.pdf>
- Fialat kutyák tánca - <https://www.meseut.hu/foldanya-7/>
- Az eső ura - <https://egigero.net/az-eso-ura/>
- Királylány a lángpalotában – TörténetTér Mesetár
- A fehér bölény – Indián népmesék, szerk: Rosanna Guarnieri, Kossuth Kk

Ajánlott irodalom:

-Szigethi Zsófia: Láthatatlan akadályok- Útmutató autista és ADHD-s gyerekek megértéséhez és támogatásához, Kulcslyuk Kiadó, 2025

-Madarassy-Szűcs Anna - Sipos Boldizsár - Túri Anna - Vétek Zsófia: AuTipikus, Park Kiadó, 2025